

A salemi boszorkányok

Miller-bemutató
a Kisszínházban

Miller drámájának forrásvidékéhez lassan három évszázados történelmi út vezet. 1692 tavaszán esett meg az észak-amerikai Massachusetts állam Salem nevű falujában az a szörnyű tragédia, hírhedté vált boszorkányper, melynek dokumentumai, periratai drámai műve sűrűsödtek Arthur Miller szerzői műhelyében — éppen az 1950-es évek elején.

Különös, zárt világ volt háromszáz évvel ezelőtt a salemi egyházközség. Fanatikus hívók ezer szállal összeláncolt közösség. Lakóit egymáshoz kötötte az üzöttség, az önként vállalt ideológia, a csak együtt megmenthető lét.

Ami önmegtartóztatásuk, üzöttségük kitermelte önmaga fékélyeit, a gyanakvást, az elfojtott indulatok feszítő lelki gyötrődéseit, a hazugságok hátszágát, a mások levelesébe való figyelést. S akik „azt hitték, hogy a világnak világosságot adó gyertyát az ő erős kezük tartja”, tökéletes irtófegyverre változtatták emelkedni kezűket, s gyertyájuk lángja bitófák érdekének árnyékait növesztette. Epp azok „szótlak összeesküvést Jézus Krisztus ellen”, akik másokra sütötték az ördöggel cimborálás bitófával hitelesített pecsétjét. Ördögi kör egy káprázatos szajha bosszúállása nyomán. Nem vallani annyi, mint kimondani magunkra a halálos ítéletet, hazudni, tehát beismerni a nem létező bűnt annyi, mint elveszteni a becsületet. A nemes célt alakult zárt világ így ölti önmagára eltorzult arcának fékelyes nyelvet, a boszorkányüldözésben torz formában így tör fel a megmerevedett társadalmi rend és az egyéni szabadság ellentéte.

A salemi példa a „McCarthyizmus” Amerikájának hideg szeleiben hirtelen nagyon aktuálissá vált. A dráma bölcsőhelye körül a hidegháború históriájának maszkos bálványai vajákoskodtak — ezért volt olyan bátor, nyílt és nagy tett Miller történelmi parabolájának megszületése.

De milyen parazsakat szíthatt föl ma a háromszáz év előtti történet, vagy a harminc évvel ezelőtti politikai aktualitás? Proctorék tragédiájának, a másik kontinens hullámverésére a saját házunk táján is rálehetünk. Nem rezdül-e meg nemzeti önismeretünk, ha a darab láttán éppen a szegedi boszorkányperre vagy a sze-

mélyi kultusz koncepciók pe-reire gondolunk... és nem állunk-e mi is, valamennyien életünk kis túlekedéseiben választukon, nem kerülünk-e szükséghelyzetek-be?!

Miller történelmi tanulságait, politikai figyelmeztetését a mítosz természetrajzával, a tragédia korpének gráfiájával, az emberi lélek röntgenfelvételeivel tárja elénk. A hőssé magasztosuló egyén gerincét helytállását mutatja be a moralista-individualista szerző, a régi és újkori boszorkányüldözés test-lelket nyomasztó szorításában.

A rendező Hules Endre tehetségének sokszínű villanásaival és fiatalágának őszinte nyíltságával veti magát a feladatára. Úgy hű Millerhez és a darabhoz, hogy önmaga útkereső személyiségét nem tagadja meg, és korunk világot áthálózó gondjait is felülösen veszi a vállára. A darab elején úgy ugrik föl a színpadra, mintha szerzői instrukciót hajtana végre, s az egész előadás alatt úgy mozgatja, rendezi, alakítja a színpadot, olyan természetességgel és fesztelenséggel, mintha próbán volna, és senki nem ülne a nézőtérben. De vannak ennél az elidegenítő, ugyanakkor nagyon praktikus és szellemes rendezői fogásnál fontosabb gondolatai is. Hules vette a fáradságot, utánanézett a darab eredetijének. Beépítette az előadásba — a második rész záróképe — Abigail és John eddig le nem fordított jelenetét, s nagyszerű alkotói vénával és rendezői ötlettel újjaalkotta a darab befejezését, teremtve ezzel igazi színházi üzenetet. Az előző jelenet, bár gazdagi-totta és egyértelművé tette a lány kegyetlenül káprázatos, mindenre elszánt személyiségét, víziószerűsége idegen test maradt a darab szövegében. Viszont a darab végére bevágott Miller-utóhangnak, a *Visszhangok a folyosón* című, keserűen groteszk, kíméletlen fintornak megkereste és megtalálta egyértelmű színpadi megfogalmazását, a hősök patetikus szobrát koszorúzó szereplők fől sorakoztatásában.

Hules tudja, mit akar, nagyrészt meg is valósítja elképzeléseit. Pontosan annyira ragaszkodik a darab történelmi valóságához, amennyire az feltétlenül szükséges, annyira érzékelteti parabolaszűrségét, hogy még nem didaktikus és bele-magyarázó ötletei, elidegení-

tó effektusai szervesen építik föl a modelljellet. Erzi a játék ritmusát még akkor is, ha egy-két jelenet tempója a kívánatosnál lassúbbra sikeredett is. A kettős jeleneteket éppoly biztonság-gal komponálja, mint a 15 szereplőt mozgó dinamikus tablót. A totális színház igénye munkál benne akkor, amikor minden lehető eszközt fölhasznál az előadás érdekében. Pontosan kidolgozott fényeffektusai, spirituálékiból és azok kemény dzsesszes feldolgozásaiból összeállított zenéje (még határozottabb lett volna, ha sikerül megvalósítani eredeti elképzelését, a jelenlévő énekest), a németalföldi festő-fáradt színeibe öltöztetett szereplők, a praktikus mozgó bezártságot sugalló pácolt deszkadiszlete, fémketrecek, akváriumváza is ezt erősíti. (A nagyszerű díszlet Antal Csaba munkája, a jellemekre is utaló jelmezeket Vágóölgyi Ilona tervezte.)

A salemi boszorkányok szereplői meglehetősen modelljellegűek — ezt maga a szerző is bevallja. Ezeket a figurákat kell hát a színészeknek személyiségük és tehetségük többletével életre kelteni. A szegedi színház prózatársulatának szinte teljes gárdája fölvonult a salemi boszorkányokban, összesen tizenkilencen. Erejük-tehetségük nagy próbatétele ez a darab — tisztes sikerrel állnak helyt. Mivel a szereplők teljesítményének értékelésére külön-külön nincs lehetőségünk, álljon itt most csupán a produkciót létrehozó színészek névsora: Nagy Zoltán, Dobos Kati, Szendrő Iván, Karádi Judit, Király Levente, Kovács János, Vajda Márta, Fogarassy Márta, Baria Mária, Mentés József,

Hernádi Oszkár felvétele

Nagy Zoltán és Dobos Kati
jelenete

Bagó László, Lőrinczy Éva, Szabó Mária, Nagy Mari, Gyürki István, Zámori László, Károlyi István, Szabó István, Dery Mária.

Kemény próbára tesz bennünket A salemi boszorkányok. Nemcsak a három és fél óras, hosszú előadás miatt, Miller is, Hules Endre is lelkiismeretünkre apellál, s nekünk szembe kell nézni önmagunk salemi arcával. Rá kell jönnünk, hogy kö-zünk van a salemiekhez, önmagunk hitele, igazsága miatt, a világért érzett felelő-ségünk miatt.

Tandi Lajos

Szentendrei nyár

Elkészült a július 1-től 29-ig tartó idejű „Szentendrei Nyár” kulturális programja. A megnyitóján napján tartják meg az ötödik Pest megyei nemzetiségi találkozót és a szentendrei júliást, mindkettőt Izégyben. A Bükkös-patak völgyében. A szabadtéri múzeumban néprajzi kiállítás nyílik. A nemzetiségi csoportok galamú-

sort adnak. A teátrum az idén a Dundo Maroje című vígjátékot, Marin Drzie, XVI. századi horvát író művét mutatja be Szirtes Tamás rendezésében. Az előadást július 6–29. között tekinthetik meg a nézők. A komoly zene kedvelői ká-marahangversenyeket hallgathatnak a Barcsay-ház udvarán.

jellegzetes városképet nyújtanak, szinte az egész városra kiterjedően. Az öt nagyobb város: a Belváros, a Felsőváros, az Alsóváros, a Rókus- és a Móraváros mellett a harmincas években újabb kisebb-nagyobb települések jöttek létre, amelyeket nagyon szerencsétlen szóhasználatokkal neveztek. Ilyen pl. a Somogytelep (Petőfitele), amely már a felszabadulás előtt hatezer embernek adott otthont.

Az olasz loggia stílusában tervezte Fennesz László az 1933-ban felépített móravárosi templomot, amely egyszerűen kiképzett belső térrel a vasbeton anyagszerűségének bátor szépségét és egyszerűségét adja.

Hergár Viktor főmérnök egyik nemes fáradozása volt már a harmincas években, hogy a várost állandó zöld keretbe foglalják, és ebből minél több zöld felület essen be a városba, a városlakó ember környezetébe. Ezért akkor is csak keveset tettek, de ma sem tapasztalhatunk látványos megoldásokat.

A város továbbfejlesztésére jó ötletek és szép tervek születtek meg az 1937. évi egyik terv alapján, és ezzel 1942-re el is készült. A Lechner Lajos alkotta szerkezeti rendszert vették alapul a korábbi városrendezők: Berenczey Domokos, Hergár Viktor és Pálffy-Budinszky Endre. Szép elképzeléseikből azonban nem lett semmi, közbeszólt a második világháború, amely veszteségeket okozott a városnak. Ekkor pusztult el a vasúti híd, az újszegedi kutatóintézetnek egy része és a város 120 lakóháza, 655 pedig károsodott.

A kapitalista ipartelepítés jobbára csak könnyű- és élelmiszeripari gyárakat adott Szegednek, s ezen túl jelentősnek kell minősítenünk a fafeldolgozást és a szinte minden szakmát érintő kisipart. Az első világháború után nehezen talált magára ez a szerény gyárpar is. Termelése csak 1929-re érte el a háború előtti. Az infláció és az állandó nyersanyaghiány miatt a munkanélküliek száma a városban elérte az ötezret. Ezekre az évekre esik a munkásmozgalom erősödése, és a sztrájkok gyakorisága, amelyek azonban a szociáldemokrata pártvezetés megakadályozása miatt, sohasem érték el igazi céljukat.

A felszabaduláskor jobbára csak nyersanyaghiány miatt

Április 2

Nemzetközi gyermekkönyvnap

A világ legnagyobb mese-mondójának, Andersennek születésnapja, április másodikától az évtől kezdve nemzetközi gyermekkönyvnap. A nemzetközi gyermek-év egyik, földgolyót áthálózó programja valósul meg holnap: a figyelem a könyvek-re, az ismeretek máig legfontosabb tárházára és a gyerekekre összpontosul.

A világon még mindig több mint 810 millió analfabéta él. Az ENSZ adatai szerint 373 millió iskolás korú gyerek közül csak mindössze 115 millió tanul, tehát kerül kezébe a könyv, ismeri meg az ábc-t, táru föl- előtte a kötetekbe foglalt é-vezrednyi tapasztalat, ismeret.

Az elmúlt évben december első hetében hazánkban megrendezték az első gyermekkönyvnapot. Amolyan fő- próba volt ez a gyermek-év-re, s a mostani nemzetközi gyermekkönyvnapra. Nálunk mind nagyobb keletje van a gyerekkönyveknek, leporol- lóknak, mesegyűjtemények-

nek, ifjúsági regényeknek, ismeretterjesztő köteteknek. Elégedettek mégsem lehetünk! Nem elég a könyvet a gyerek kezébe adni, meg kell tanítani arra, mit olvasson, hogyan olvasson, hogyan válogasson, és mesélni kell a gyerekeknek, szólni kell hozzá. Ezekre is figyelmeztet a most- legfontosabb tárházára és a tani esemény.

A nemzetközi gyermek- könyvnap alkalmából Szeged- den és a megyében is író- olvasó találkozót, kiállítá- sokat rendeznek. Holnap a petőfitelepi fiókkönyvtárban délelőtt 11 órakor, a városi gyermekkönyvtárban délután 3 órakor Nagy Katalin író- nővel találkozhatnak a gyere- rek olvasók. Makóra Jani- kovszky Éva látogat. A pro- gramhoz kapcsolódik majd a Mit olvashattak régen a gyer- ekek? című vándorkiállítás, melyet a Közművelődési Pa- lota kupolájában április 17-én nyit meg Kass János grafikusművész. Vendége lesz majd a szegedi gyerekeknek Kertész Erzsébet író is.

Szegeden vetélkedett a megye ifjúsága

A forradalmi ifjúsági na- pok keretében Vagyunk a tűz címmel nagyszabású po- litikai vetélkedőt rendeztünk szombaton délután Szegeden a KISZ Csongrád megyei bizottsága. A megye városából valamint a sze- gedi és a szentesi járásból összesereglett 800 fiatal hat különböző helyszínen — kol- légiumokban, klubokban — mérte össze tudását, ügye- ségét. A csapatok főhadiszál- lási között rádiós összeköt- tetést teremtettek a posta- igazgatóság KISZ-esei, így „élő adásban” hallhatta min- denki az ellenfél válaszeit.

A vetélkedő kérdései neves történelmi eseményhez, a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 60. évforduló- jához kapcsolódtak, a fel- adatok megoldása azonban játékos formában történt. A résztvevők ötletességén, ta- lálékonyágán nagyon sok múlt. A gyors, pergő műsor érdekében igénybe vehettek bármilyen segédeszközt. Nem volt könnyű például elkészí- teniük a Tanácsköztársaság- korabeli plakát „computer-

grafikáját” vagy a páncélvo- nat makettjét. Váratlanul ér- te a csapatokat az a felad- vány is, mely szerint leg- alább 30 tagú gyermekkö- rust kellett toborozniuk, s megtanítani velük a Vörös Csepel című mozgalmi dal- t. Ezenkívül veteránokat ku- tattak fel és szólaltattak meg a mikrofón előtt, s a Tanács- köztársaság agrárreformját meghirdető kiáltványt szer- kesztettek. Utóbbi feladat ne- hézségét az jelentette, hogy a fogalmazványt a Szegedi Nemzeti Színház valamelyik művészeivel kellett felolvas- tatni.

Az estebe nyúló vetélkedő eredményhirdetését az Ifjú- sági Házban tartották. A győztesnek járó vándorserle- get a SZOTE és Csongrád város vegyes csapata vehette át Bódi Györgytől, a KISZ megyei bizottságának első titkártól, aki egyben a zsü- ri elnöke volt. Második hely- re a Postaigazgatóság és a szentesi járás együttese, a harmadikra a KSZV és Ma- korabeli plakát „computer-

Bátyai
Jenő
13.

Az újjáépítés krónikája

A felszabadulásig

A Tömörkény István Gimnázium és a hozzá csatlakozó kollégium épületét Baumgarten Sándor tervezte, de ugyan- csak az ő asztaláról való az Április 4. útján levő volt pol- gári iskola is. A Hősök kapuja épületét 1937-ben építették Pogány Mór műépítész tervei szerint, egy kissé sarkos, „kaszárnya” stílusban. Wálder Gyula Április 4. úti gyakorló iskolájának épülete neobarokkban fogant.

A modern funkcionális építőművészetnek már a har- mincas években találnak kiválóan alkotó mérnökeket Szeged- en. Az élre kívánczik Molnár Farkas, aki a Berzsenyi utcai lakóházával vált minősített szakemberré Szegeden. A legsikerültebb épületeket említve, kiemeljük a Sebastyén Endre tervezte Szabadság mozt, amelyet 1920-ban tervezett, még néhol szecessziós elemekkel. Szintén az ő munkája a képtár épülete. Ezek mellett Szojka Jenő Hunyadi János sgt.-i háza, Stampay János Zerge (ma Batthyány) utcai lakó- háza, továbbá a rendőrfőkapitányság épülete emelkedik a kor átlaga fölé. Miskolczy László tervei szerint készült 1939-ben a Béke utcai lakóház. Kövér Béla tervei szerint valósult meg Móra Ferenc „kalcinált szódá”-s háza, a volt ipari tanoncképző intézet, ma a gyógyszerészetiudományi kar otthona.

Szeged a harmincas évek végére viszonylag modern, nagyvárossá nőtte ki magát. A város épületrengetegében ak- kor tízezer lakóházat tartottak számon, amelyek közül csak 207 származott az árvíz előtti időkből. Szeged új épületei

álltak rövidebb ideig az üzemek. A gépi berendezések az adott helyeken maradtak, a németeknek meg az Újszegedi Szövőgyár uszályokba rakott berendezéseit sem sikerült el- hurcolniuk. A szegedi munkásság hamar megértette az új tartalmú társadalom kezdeményezéseit, és az országban el- sőként a szegedi kendergyárban alakult meg az üzemi bi- zottság, amely testület a munkáshatalom és az ott dolgozó munkásberek érdekeitől vezérelve ellenőrizte a gyárat és a termelést.

A háborús alétságból hamarosan lábra kaptak más üzemek munkásai is, még akkor is, ha ezt a nagyon egész- séges folyamatot ideig-őráig a tőkések lassítani akarták. A városi ember legfőbb problémáját jelentette a nehéz idő- ben a táplálkozás. Szeged tanyavilágába jártak ki élelemért, ruhadarabokért és egyéb értékekért biztosították a táplálé- kot, és nagyon sokszor a tüzelőt is.

Időközben, még a negyvenes években Szeged környékén is megindult a szénhidrogén-kutatás. Cholnoky Jenő és Lóczy Lajos korábbi megállapításait összegezve, a magyar állam koncessziót adott a Wintershall AG. német olajtársá- ságnak, amely MANAT néven alakult meg, és több fűrészt mélyített a környéken, s vele egy időben jelentős geofizikai méréseket végeztek. Az itteni földgáz- és kőolajkincs fel- tárásában a MANAT azonban nem jutott túlságosan előre, és a második világháború ismét hosszabb időre feledtet- te a szénhidrogénkérdést. Csak később merült fel Pávai Vajna Ferenc geológus 1927-ben kimondott feltevése az Anna-kút fürésakor, hogy a hévízzel gáznak és olajnak is kell jelent- kének. A tudományos előrejelzést a későbbi tények 1965. július 7-én igazolták.

A felszabadult város hamarosan élénk politikai életet kezdett élni, egymás után alakultak meg a demokratikus pártok, majd december 3-án, a Nemzeti Színházban létre- hívták a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontot, Révai Jó- zsef, Erdei Ferenc, Balogh István és mások vezetésével. Szeged ezzel szép példát mutatott a német uralom alól fel- szabadult országrészeknek és az ország német uralom alatt- színlődőinek egyaránt.

(Folytatjuk.)